

1

Коли моєму братові Джемі майже виповнилося тринадцять років, у нього трапився складний перелом руки в лікті. Щойно перелом загоївся й розсіялися страхи Джемі, що він більше не зможе грати у футбол, ця травма не надто його турбувала. Ліва рука в нього стала трохи коротша за праву; як він стояв або ходив, то долоню тримав під прямим кутом до стегна. Але те було йому байдуже, головне, що він міг і далі ганяти м'яча.

Відтоді спливало достатньо років, щоб можна було поглянути на них як на минуле, й ми іноді обговорювали події, що призвели до того нещасного випадку. Я твердила, що все почалося з Юселів, а Джемі, який був на чотири роки за мене старший, наполягав, що початок треба шукати раніше. А саме того літа, коли до нас приїхав Ділл і в нього виникла задумка виманити з дому Примару Редлі.

А я казала: якщо брат хоче дошукуватися першопричин, то варто почати з Ендрю Джексона. Якби генерал Джексон не погнав індіанців племені струмка* угору по струмку, тоді Саймон Фінч не приплив би на своєму човні річкою Алабама, і де б ми всі в такому разі були? Ми з Джемі вже не вирішували своїх суперечок кулаками, як змалку, тому звернулися до Атикуса, щоб він нас розсудив. Батько сказав, що ми обоє маємо рацію.

Ми — південці, отож деякі наші родичі й соромляться, що жоден з відомих нам пращурів не брав участі в битві при

* Плем'я мискокі, або кріки (від англ. *creek* — струмок).— Тут і далі прим. ред.

Гастингсі* — ні з боку англосаксів, ні з боку норманів. З предків ми знаємо тільки Саймона Фінча, фармацевта з Корнвола, який до того ще й промишляв хутровиною і побожність якого поступалася лише його скнарості. В Англії Саймона переслідували ті, кого їхні ліберальніші одновірці називали методистами, а Саймон також уважав себе методистом, тож він переправився через Атлантику до Філадельфії, звідти потрапив на Ямайку, потім до Мобіла і до Сент-Стефана. Пам'ятаючи настанови Джона Веслі** про багатослів'я під час купівлі й продажу, він заробив чималенько практичною медициною, проте щастя не здобув, бо всякчас боявся зашкодити славі Божій, наприклад, вбиратися у розкішний одяг чи носити золоті прикраси. Тому Саймон, забувши приписи свого навчителя щодо володіння невольниками, купив собі трьох рабів і з їхньою допомогою почав будувати маєток на берегах Алабами, десь за сорок миль від Сент-Стефана. Він повернувся до Сент-Стефана тільки одного разу — щоб знайти собі дружину, і вже з нею завів потомство, у якому переважали доньки. Саймон дожив до вельми поважного віку і помер багатієм.

Чоловіки з цього роду зазвичай залишалися в маєтку, який називався Пристань Фінча, і заробляли на життя бавовною. Маєток був цілком самодостатній, хоча й скромний на тлі сусідніх плантацій: на Пристані виробляли все необхідне, окрім льоду, пшеничного борошна й одягу; все це завозилося на пароплавах з Мобіла.

Саймон сприйняв би з безсилою люттю сутички між Північчю й Півднем, оскільки війна позбавила його нащадків усього, що вони мали, — окрім землі. Але традиція жити у своєму

* Вирішальна битва для норманського завоювання Англії, яка відбулася 14 жовтня 1066 р.

** Джон Веслі (1703-1791) — засновник Методистської церкви, відомий богослов.

маєтку лишалася непорушною аж до початку двадцятого століття, доки мій батько, Атикус Фінч, не вирушив до Монтгомері вивчати право, а його молодший брат — до Бостона вивчати медицину. Їхня сестра Александра була єдиною з Фінчів, хто залишився на Пристані: вона вийшла заміж за маломовного чоловіка, який тільки й робив, що лежав у гамаку біля річки і споглядав за своїми вудочками.

Коли батько отримав диплом юриста, він повернувся до Мейкома і розпочав свою практику. Мейком, розташований миль за двадцять на схід від Пристані Фінча,— головне місто округу Мейком. У кабінеті Атикуса в будівлі суду вміщалися тільки вішак для капелюхів, плювальниця, шахівниця й незаплямований Кодекс штату Алабама. Першими батьковими клієнтами стали дві останні особи, яких повісили у мейкомській міській в'язниці. Атикус умовляв їх погодитися на великодушність штату, який готовий був дарувати їм життя за умови визнання провини у вбивстві другого ступеня, тобто ненавмисному, але ті були з роду Геверфордів, а у нас кожному відомо, що всі Геверфорди — невиправні упертюхи. Ті двоє Геверфордів уколошкали головного місцевого коваля через непорозуміння, викликане тим, що він буцімто захопив їхню кобилу, необачно вчинили це у присутності трьох свідків, та ще й наполягали, що тому сучому сину так було і треба, і вважали, що такого пояснення цілком досить для виправдання. Вони вперто не визнавали, що винні у навмисному вбивстві першого ступеня, отже Атикус майже нічого не міг зробити для своїх клієнтів, хіба що прийти на їхню страту, і ця подія, вочевидь, породила у мого батька глибоку нехоть до кримінальних справ.

Протягом перших п'ятих років життя у Мейкомі Атикус головно переймався економією; він вкладав увесь свій заробіток в освіту свого брата. Джон Гейл Фінч був на десять років молодший за мого батька; він вирішив вивчати медицину в часи, коли

бавовну не варто було і вирощувати; проте, коли дядько Джек почав працювати, Атикус уже пристойно заробляв на юриспруденції. Він любив Мейком, бо народився і виріс у цих краях; він знав тутешніх мешканців, а вони знали його; а завдяки невтомності Саймона Фінча Атикус мав родичів і свояків практично у кожній сім'ї нашого міста.

Мейком був старим містом, і коли я з ним запізналася, він був утомленим старим містом. У дощові дні вулиці перетворювалися на руду багнюку; тротуари поросли травою, будівля суду стояла на площі перехняблена. Чомусь здавалося, що тоді було спекотніше: чорний пес знемагав улітку; сухоребрі мули, запряжені у двоколки, відмахувалися від мух у задущливій тіні віргінських дубів на центральній площі. Накрохмалені комірці чоловіків розкисали вже о дев'ятій ранку. Пані брали ванну до опівдня і після пообіднього сну, але увечері все одно були схожі на глевкі бісквіти, глазуровані потом і ароматним тальком.

Люди в ті часи рухалися повільно. Вони дріботіли через площу, зазирали з однієї крамниці до іншої і нікуди не поспішали. Доба мала двадцять чотири години, але здавалася довшою. Ніхто нікуди не квапився, бо не було куди йти, не було чого купувати, як не було й грошей на покупки і не було на що дивитися за межами округу Мейком. І все ж таки для декотрих людей то були часи обережного оптимізму: округу Мейком нещодавно пояснили, що боятися нема чого, окрім самого страху.

Ми мешкали на центральній вулиці житлової частини міста — Атикус, Джем і я, а ще наша куховарка Келпурнія. Ми з Джем і вважали, що наш тато — нівроку собі: він грався з нами, читав нам і ставився до нас чемно, хоча й трохи відсторонено.

Зовсім не те було з Келпурнією. Вона вся ніби складалася з самих гострих кутів і кісток; була короткозора і косоока; долоню мала широко як дошка і вдвічі твердішу. Келпурнія завжди

виганяла мене з кухні, примовляючи: чому ж я не можу поводитися так гарно, як Джемі, — хоча їй було чудово відомо, що Джемі старший за мене, а ще вона заганяла мене додому, коли я ще не нагулялася. Наші битви були епічні, але завжди мали один і той самий фінал. Келпурнія брала гору, тим більше що Атикус щоразу ставав на її бік. Вона мешкала в нас, відколи народився Джемі, отже я зроду відчувала її тиранічну присутність.

Наша мама померла, коли мені було два роки, тож я не відчувала її втрати. Її дівоче прізвище було Грем, і родина її жила в Монтгомері; Атикус познайомився з мамою, коли його вперше обрали до законодавчих зборів штату. Він уже тоді був не дуже молодий, на п'ятнадцять років за неї старший. Джемі народився у перший рік їхнього шлюбу, я — за чотири року після нього, а через два роки мама померла від раптового серцевого нападу. Казали, що у їхній родині це спадкове. Я не сумувала за нею, а от Джемі сумував. Він її добре пам'ятав й іноді, у розпал ігор, журливо зігхав, ішов за гараж і там грався на самоті. Коли на нього таке находило, я розуміла, що ліпше його не чіпати.

Коли мені майже виповнилося шість, а Джемі десять, наша територія для літніх забав простягалася до будинку місіс Генрі Лафает Дьубоз, через два двори на північ від нас, і до Садиби Редлі, через три двори на південь, але ми завжди добре чули голос Келпурнії, коли вона кликала нас додому. Ми ніколи не намагалися перетинати ці межі. В будинку Редлі переховувалася невідома істота, сама лише згадка про яку робила нас шовковими на цілий день; а місіс Дьубоз була зла як мегера.

Того літа до нас приїхав Ділл.

Якось рано-вранці, коли ми з Джемі вийшли гратися у двір, раптом почулося якесь шарудіння на городі нашої сусідки міс Рейчел Гейверфорд. Ми підійшли ближче до дротяної загорожі подивитися, чи не заліз у капусту якийсь цуцик, бо собака міс Рейчел саме мала народити, але натомість побачили маленького

хлопчика, що сидів навпочіпки і спостерігав за нами. Він був не набагато вищий за капусту. Ми не зводили з нього очей, поки він не сказав:

— Привіт.

— І тобі привіт,— чемно відповів Джемі.

— Я — Чарльз Бейкер Гарис,— сказав той.— Я вмію читати.

— Ну то й що? — спитала я.

— Просто я подумав, може, вам цікаво. Якщо треба щось прочитати, я б міг...

— Скільки тобі років? — спитав Джемі.— Чотири з половиною?

— Скоро сім.

— Що ж тут дивного? — сказав Джемі й тицьнув на мене пальцем.— От Скаут у нас читає з самого народження, а вона ще й до школи не ходить. Щось ти дуже миршавий як на сім років.

— Я невеличкий, але дорослий.

Джемі відкинув чубчик з чола, щоб краще роздивитися.

— Чому б тобі не перелізти до нас у двір, Чарльзе Бейкере Гарис? — спитав він.— Господи, ну й ім'я!

— Не кумедніше за твоє. Тітка Рейчел каже, що тебе звати Джеремі Атикус Фінч.

Джемі насупив брови.

— Я великий, і моє ім'я мені пасує. А твоє довше за тебе самого. Мабуть, на цілий фут.

— Усі називають мене Ділл,— промовив Ділл, пролізаючи під загорожею.

— Ліпше лізь понад дротом, а не під ним,— порадила я.— Звідки ти приїхав?

Ділл був родом з Меридіана, штат Міссісіпі, він приїхав на літо до своєї тітки, міс Рейчел, і тепер шоліта буватиме

в Мейкомі. Його родина вся походить з округу Мейком, мати його працювала у фотоательє в Меридіані й послала його фотографію на конкурс «Красива дитина», і виграла п'ять доларів. Вона віддала ці гроші Діллу, і він на них двадцять разів ходив у кіно.

— А у нас тут не буває кіносеансів, хіба що іноді фільми про Ісуса у суді,— сказав Джемі.— А ти бачив щось цікаве?

Ділл бачив «Дракулу», і це відкриття змусило Джемі подивитися на нього майже з повагою.

Ділл був кумедний. Він носив сині полотняні труси, які пристьобувалися до сорочки, волосся він мав біле-біле, легке як гусячий пух; був він за мене старший на цілий рік, а я над ним стриміла, наче вежа. Коли він почав переповідати ту стару історію, його блакитні очі то загорялися, то тьмяніли; сміх його завжди вибухав несподівано й радісно; він безнастанно смикав себе за пасмо волосся, що падало йому на лоба.

Коли Ділл змішав Дракулу з землею, а Джемі сказав, що фільм, схоже, цікавіший за книжку, я спитала у Ділла, де його батько.

— Ти нічого нам про нього не розповів.

— У мене немає батька.

— Він помер?

— Ні.

— Якщо він не помер, значить, батько в тебе є.

Ділл зашарівся, а Джемі наказав мені замовкнути,— певна ознака того, що він придивився до Ділла і вирішив прийняти його до нашого товариства. Відтоді літо проходило за звичним приємним розпорядком. Приємний розпорядок полягав у вдосконаленні нашого будиночка на дереві, який ми влаштували між двома велетенськими платанами у дворі; в суперечках; в інсценізаціях творів Олівера Оптика, Віктора Еплтона

та Едгара Райса Берроуза*. Отут Ділл був нам як знахідка. Він брався за всі характерні ролі, які раніше доводилося виконувати мені,— за мавпу в «Тарзані», містера Кребтрі у «Братах Роуверах» і містера Деймона у «Томі Свіфті». Отак ми дізналися, що Ділл — справжній чарівник, такий собі кишеньковий Мерлін, у голові якого вирують ексцентричні плани, дивовижні прагнення і фантастичні витівки.

Але наприкінці серпня наш репертуар дещо зблякнув від безкінечних повторень, і саме тоді у Ділла виникла ідея виманити Примару Редлі.

Садиба Редлі причарувала Ділла. Попри всі наші застереження й пояснення, вона притягувала його до себе, як місяць притягує океан, але Ділл не наважувався заходити далі вуличного ліхтаря на розі,— це відстань достатньо безпечна від воріт Редлі. Отам він стояв, охопивши руками товстий стовп, і все дивився і мріяв.

Садиба Редлі випиналася крутою дугою поза нашим будинком. Якщо йти на південь, можна було побачити ганок; потім тротуар різко повертав і огинав подвір'я. Будинок був невисокий, колись білий, з широкою галереєю і зеленими віконницями, але все давно потемніло і злилося з сірим двором. Гнила від дощів покрівельна дранка висіла по краях веранди; кристалі дуби не пропускали сонячного проміння. Залишки штахетів похилилися як п'яні, охороняючи двір — «підметений» двір**, який ніколи не підмітався і майже весь заріс бур'янами.

В цьому будинку домував злобливий привид. Подейкували, що він існує, але ми з Джемі ніколи його не бачили.

* Американські автори пригодницьких книжок переважно для хлопчиків.

** «Підметений двір» (англ. *swept yard*) — традиційний для Західної Африки чисто виметений земляний двір; цю традицію чорношкірі раби привезли з собою в Америку.

Подейкували, що він виходить ночами, коли не видно місяця, і зазирає у чужі вікна. Якщо у когось замерзали азалії від раптового похолодання, значить, то він на них дмухав. Будь-який таємний злочин, скоєний у Мейкомі, був його справою. Якось усе місто збентежили моторошні нічні пригоди: курчат, домашніх котів і песиків знаходили жорстоко понівеченими; і хоча з'ясувалося, що винуватцем був Едді-Вар'ят, який потім утопився у Чорторії Баркера, люди і далі скося поглядали на Садибу Редлі, не кваплячись відректися від своїх початкових підозр. Жоден негр не наважувався пройти повз Садибу Редлі уночі, а перебігав на протилежний бік вулиці, та ще й насвистував, щоб відігнати страх. Подвір'я мейкомської школи межувало з задвірками Садиби, і з їхнього боку на шкільний майданчик сипалося безліч горіхів, але ніхто з дітей і пальцем їх не торкався: кому ж не відомо, що горіхи Редлі отруйні! Якщо бейсбольний м'яч залітав на подвір'я Редлі, він без зайвих питань уважався втраченим.

Нешастя цього дому почалися задовго до того, як народилися ми з Джемі. Родина Редлі, яку б радо прийняли будь-де в нашому місті, трималася відлюдькувато, а такі схильності не віталися й не пробачалися. Вони не ходили до церкви, хоча у Мейкомі це головна розвага, і молилися у себе вдома; місіс Редлі майже ніколи не заходила до сусідів на каву і зовсім ніколи не відвідувала місіонерських зборів. Містер Редлі ходив щодня рівно о пів на дванадцяту в середмістя і повертався вже о дванадцятій, іноді з великим коричневим пакетом, у якому, як припускалося, приносив харчі для сім'ї. Я так і не дізналася, чим заробляв на життя містер Редлі,— Джемі казав, що він «купує бавовну», це така ввічлива форма замість «байдики б'є»,— але подружжя Редлі та їхні двоє синів жили тут споконвіку.

Віконниці й двері будинку Редлі не відчинялися навіть у неділю, і це також суперечило звичкам Мейкома: зачинені двері

означали або хворого в хаті, або холод. Неділя вважалася офіційним днем для візитів: пані зятагувалися у корсети, чоловіки надягали піджаки, а діти взували черевики. Але нікому б і на думку не спало піднятися на ганок Редлі недільного пообіддя й озватися до хазяїв. У їхньому будинку не було скляних дверей. Якось я спитала в Атикуса, чи мали вони їх колись, і він сказав — так, але ще до мого народження.

Згідно з місцевою легендою, коли молодший із синів Редлі був ще підлітком, він зв'язався з молодими Каннінгемами з величезного і безладного клану Каннінгемів, який мешкав у Старому Саремі на півночі округу, і ці шибайголови згуртувалися у щось на кшталт банди, чого в Мейкомі зроду не було. Вони не завдали багато шкоди, але місто тільки про них і гуділо, і троє проповідників засуджували їх публічно з церковних кафедр: вони вешталися біля циркульні; вони їздили автобусом до Еботсвіля по неділях і ходили там у кіно; вони з'являлися на танцях у горезвісному прибережному ігорному кублі — таверні «Крапля роси і притулок рибалки»; вони намагалися підпільно гнати віскі. Ніхто у Мейкомі не наважився натякнути містеру Редлі, що його син потрапив у лиху компанію.

Якось увечері ці хлопці аж надто розбешкетувалися і почали їздити задом наперед по центральній площі на чийсь позиченій напіврозваленій автомашині, вчинили опір старезному судовому посильному містеру Коннеру, який спробував був їх зупинити, і замкнули його у флігелі за будинком суду. Все місто вирішило, що час вжити заходів; містер Коннер повідомив, що впізнав кожного з хлопців і що він твердо налаштований домогтися для них покарання, отже вся ватага постала перед суддею у справах заповітів за звинуваченням у непристойній поведінці, у порушенні спокою, в образах словами і дією, а також у вживанні лайливих і богохульних слів у присутності жінок. Суддя

спитав у містера Коннера, чому той включив оте останнє звинувачення; містер Коннер пояснив, що вони лихословили достатньо голосно, щоб їх могла почути кожна леді у Мейкомі. Суддя прийняв рішення послати порушників до ремісничого училища штату, куди подеколи відряджали хлопців бодай для того, щоб забезпечити їм харчування й відносно пристойне житло: училище аж ніяк не в'язниця, і жодного безчестя у тому не було. Містер Редлі мав щодо цього іншу думку. Якщо суддя звільнить Артура, містер Редлі сам припилює, щоб Артур більше нікому не завдавав турбот. Знаючи, що слово містера Редлі — золото, суддя радо погодився.

Всі інші хлопці пішли до училища й отримали найкращу середню освіту, яку тільки міг дати штат; один з них потім навіть закінчив інженерний факультет в Оберні. Двері будинку Редлі більше не прочинялися ні в будні, ні в свята, а сина містера Редлі ніхто не бачив наступні п'ятнадцять років.

А там прийшов день, який Джемі нібито пам'ятав: Примару Редлі побачили і почули декілька людей, хоча й не сам Джемі. Брат казав, що Атикус головно відмовчувався, коли Джемі розпитував його про сім'ю Редлі: варто було тільки спитати, як Атикус одразу ж пропонував йому займатися власними справами і не лізти в чуже приватне життя, бо Редлі мають на нього право; але після того випадку, як розказував Джемі, Атикус тільки хитав головою і мутикав щось невиразне.

Отже, майже всі відомості Джемі отримав від нашої сусідки міс Стефані Крофорд, головної пліткарки нашої околиці, яка твердила, що знає все достеменно. За словами міс Стефані, Примара сидів у вітальні й вирізав картинки з газети «Мейком триб'юн», щоб уклеїти їх потім у свій альбом. До кімнати увійшов його батько. Коли містер Редлі проходив повз Примару, той устроїв ножиці батькові у стегно, витяг їх, витер об штани і заходився вирізати далі.

Місіс Редлі вискочила на вулицю, репетуючи, що Артур їх усіх повбиває, та коли прибув шериф, Артур сидів собі у вітальні й різав газету. Він мав тоді тридцять три роки.

Міс Стефані розказувала, як старий містер Редлі заявив, що жоден з Редлі не піде до божевільні, коли йому запропонували здати Примару на певний час у Тускалузу, бо це могло б йому піти на користь. Примара не божевільний, просто іноді у нього здають нерви. На пропозицію потримати Примару під замком містер Редлі погодився, але наполягав, щоб проти нього не висували жодних звинувачень: Артур не злочинець. Шериф не наважився посадити Артура у в'язницю разом з неграми, тому його замкнули у підвалі суду.

Перехід Примари з підвалу назад додому не залишився у пам'яті Джемі. Міс Стефані Крофорд казала, нібито деякі члени міської ради запевняли містера Редлі, що коли він не забере Примару, той помре у підвалі від вологої плісняви. Крім того, Примару не можна довільно утримувати за кошт округу.

Ніхто не знав, як саме зумів містер Редлі залякати сина, щоб той ніколи не з'являвся на людях, але Джемі припускав, що містер Редлі прикував його ланцюгом до ліжка і так і тримає. Але Атикус сказав: ні, справа не в тому, існують інші способи перетворити людину на привида.

Вже на моїй пам'яті місіс Редлі іноді прочиняла парадні двері, підходила до краю веранди і поливала свої канни. І щодня ми з Джемі спостерігали, як містер Редлі іде до міста і повертається назад. Він був худий і жилавий, з безбарвними очима — настільки безбарвними, що вони не відбивали світла. Вилиці мав гострі, рот широкий, з тонкою верхньою губою і товстою нижньою. Міс Стефані Крофорд казала, ніби він такий богочестивий, що знає тільки один закон — слово Боже, і ми в це вірили, бо містер Редлі був прямий і твердий, як шомпол.

Він ніколи не розмовляв з нами. Коли він проходив повз нас, ми втуплювалися у землю і казали «Доброго дня, сер», а він у відповідь тільки кашляв. Старший син містера Редлі жив у Пенсаколі; він приїжджав сюди на Різдво і був один з тих небагатих людей, які у нас на очах заходили до Садиби або виходили звідти. Відтоді як містер Редлі забрав Артура додому, будинок, як казали люди, помер.

Але прийшов день, коли Атикус застеріг, що відлупцює нас, якщо ми зчинимо гармидер у дворі, й передоручив це Келпурнії на час його відсутності, якщо тільки вона почує від нас бодай звук. Містер Редлі помирав.

Він не квапився. Вулицю на підході до Садиби Редлі перекрили дерев'яними загородами, тротуар вистелили соломою і весь транспорт пустили в об'їзд. Лікар Рейнольдс, коли його викликали, ставив свою машину біля нашого будинку і йшов пішки до Садиби Редлі. Ми з Джемі ходили по подвір'ю навшпиньках. Нарешті загороди прибрали, і ми зі свого ганку спостерігали, як містер Редлі вирушав повз наш будинок у свою останню подорож.

— Ото виносять найпідлішого чоловіка, якому Бог дарував життя,— пробурмотіла Келпурнія і замислено плюнула на землю. Ми так на неї і вирічилися: Келпурнія нечасто дозволяла собі обговорювати білих.

Усі сусіди вважали, що по смерті містера Редлі Примара почне виходити на люди, проте сталося зовсім інше: старший брат Примари повернувся з Пенсаколи і посів місце містера Редлі. Єдиною відмінністю між ним і батьком був вік. Джемі казав, що містер Нейтен Редлі також «купє бавовну». Проте містер Нейтен відповідав на наші вітання, а іноді ми бачили, як він повертається з середмістя з журналом у руках.

Що більше ми розповідали Діллу про Редлі, то більше йому кортіло все дізнатися, то довше він стояв, обнімаючи стовп на розі, то більше питань у нього виникало.

— Цікаво, що він там робить,— бурмотів він.— Схоже, ось-ось просуне голову в двері.

Джемі відказував:

— Він і правда виходить, але поночі, коли темно, хоч в око стрель. Міс Стефані Крофорд розповідала, що вона якось прокинулася серед ночі, а він на неї дивиться крізь вікно... а голова у нього — просто череп, і все дивиться, дивиться. Невже ти ніколи не прокидався серед ночі й не чув його, Ділле? Він ходить отак,— Джемі зачовгав по гравію.— Чому, по-твоєму, міс Рейчел так надійно замикається на ніч? Я часто уранці бачив його сліди, а одного вечора почув, як він шкребеться з чорного ходу, та коли підійшов Атикус, його вже не було.

— Цікаво, який він на вигляд,— сказав Ділл.

Джемі намалював дуже вірогідний портрет Примари: велетенського зросту, судячи зі слідів; основний харч — живі білочки й коти, яких він спроможеться упіймати, тому руки в нього завжди закривавлені: хто ж не знає, що коли поїдаєш тварин живцем, кров ніколи не відмивається. А ще через усе обличчя в нього зазублений шрам; зуби, принаймні ті, що ще залишилися, жовті та гнилі; очі вирячені, а з рота цебенить слина.

— Може, спробуємо його виманити? — сказав Ділл.— Так хочеться подивитися, який він.

Джемі зауважив: якщо Ділл шукає смерті, то досить просто підійти і постукати до них у парадні двері.

Наш перший набіг відбувся тільки тому, що Ділл заставився на книжку «Сірій привид» проти двох випусків «Тома Свіфта»: Джемі не підійде до воріт Садиби Редлі. Ніколи в житті Джемі не відхиляв викликів.